

W niniejszej sekcji znajduje się przegląd różnych źródeł prawa w Belgii.

1. Z jakich aktów prawnych lub „źródeł prawa” wynikają przepisy prawne?

Prawo jest zbiorem pisanych i niepisanych wiążących przepisów, które regulują stosunki społeczne między obywatelami a organami władzy i między samymi obywatelami oraz określają funkcjonowanie administracji publicznej.

Należy odróżnić **formalne źródła prawa** od **materialnych źródeł prawa**. W odróżnieniu od źródeł formalnych źródła materialne nie zawierają przepisów prawnych jako takich. Są to w szczególności: koncepcja dobrej wiary, zasada słuszności lub zasada racjonalnego postępowania.

Istnieje pięć kategorii źródeł formalnych. Trzy z nich mają charakter wiążący: **prawo stanowione**, **prawo zwyczajowe** oraz **zasady ogólne prawa**. Dwa pozostałe nie mają charakteru wiążącego, a raczej pomocniczy. Są to: **orzecznictwo** i **doktryna**.

Ustawodawstwo zostanie omówione szczegółowo w punkcie 3 i 5 poniżej. Ze względu na swój charakter obejmuje ono przepisy pisane przyjęte przez dany organ. Prawo zwyczajowe z definicji ma charakter dorozumiany i określa ogólnie zwyczaje obywateli oraz bardziej szczegółowo zwyczaje przedstawicieli różnych zawodów. Zasady ogólne prawa wyrażają wartości nadrzędne, których według danego społeczeństwa należy przestrzegać; są to np.: zasada równości wszystkich obywateli, zasada proporcjonalności przepisów oraz przyjmowanych środków oraz zasada, zgodnie z którą organy muszą działać z poszanowaniem prawa. Wiele zasad prawa wyrażają tak zwane paremie np.: *ne bis in idem* (nie można dwa razy orzekać w tej samej sprawie) w prawie karnym lub *lex posterior derogat legi priori* (ustawa późniejsza uchyla ustawę wcześniejszą).

Orzecznictwo i doktryna to źródła prawa o charakterze pomocniczym. Na orzecznictwo składa się ogół orzeczeń wydanych przez sądy. Orzeczenie wiąże jedynie strony konkretnej sprawy. W Belgii precedensy nie mają charakteru prawotwórczego. Jedynymi powszechnie wiążącymi orzeczeniami sądowymi są orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Inne sądy najwyższej instancji to: Rada Stanu (naczelny sąd administracyjny) oraz Sąd Kasacyjny (sąd najwyższy w dziedzinie prawa powszechnego).

Innym ważnym źródłem prawa jest **prawo międzynarodowe**, które obejmuje w szczególności Traktat ustanawiający Unię Europejską, unijne rozporządzenia i dyrektywy oraz europejską konwencję praw człowieka. Ponadto istnieją jeszcze liczne konwencje zawarte w ramach funkcjonowania instytucji międzynarodowych, takich jak Organizacja Narodów Zjednoczonych lub Rada Europy (umowy wielostronne) lub między Belgią a innym państwem (umowy dwustronne). W ciągu ostatnich dziesięcioleci znaczenie tego źródła prawa znacznie wzrosło i cały czas rośnie. Liczne postanowienia zawarte w tych aktach prawnych mają bezpośredni wpływ na nasze życie codzienne.

Na stronach internetowych [Législation belge](#) (w języku francuskim) lub **[Belgische Wetgeving](#)** (w języku niderlandzkim) udostępniono bazy danych zawierające **ujednolicone ustawodawstwo belgijskie**. Teksty normatywne, które nadal obowiązują i były opublikowane w belgijskim dzienniku ustaw (Moniteur belge) **począwszy od 1830 r.** można wyszukiwać za pomocą wyszukiwarki według określonych kategorii. Teksty normatywne o charakterze administracyjnym i fiskalnym opublikowane **przed 1994 r.** nie zostały jeszcze w całości wprowadzone do bazy danych.

2. Jakie miejsce w hierarchii norm prawnych zajmują zasady ogólne prawa, prawo zwyczajowe oraz orzecznictwo?

Zobacz [pytanie 1](#).

3. Jaka jest hierarchia różnych aktów prawnych?

Osoby, które przebywają w Belgii, muszą przestrzegać przepisów prawnych różnych kategorii: przepisów przyjętych przez belgijskie władze federalne, ale również tych przyjętych przez organy niższego szczebla, takich jak prowincje i gminy.⁽¹⁾ Poza tym Belgia jest członkiem wielu organizacji międzynarodowych i ponadnarodowych, np. Organizacji Narodów Zjednoczonych, Unii Europejskiej, Rady Europy i NATO. Przepisy ustanowione przez te organizacje stosują się również do belgijskich organów i społeczeństwa belgijskiego.

Biorąc pod uwagę, że organy ustawodawcze nie mają szczegółowo określonego zakresu kompetencji i że akty prawne nie mają tej samej rangi, co może być przyczyną ewentualnej kolizji norm prawnych, istnieje ich hierarchia, zgodnie z którą normy podrzędne nie mogą być nigdy sprzeczne z normami nadrzędnymi.

W kontekście belgijskiego prawa krajowego **konstytucja** stanowi normę najwyższą. Reguluje ona podział władzy i sposób jej sprawowania. Konstytucja wymienia między innymi podstawowe wartości społeczeństwa belgijskiego i prawa podstawowe obywateli. W orzeczeniu wydanym w dniu 27 maja 1971 r. Sąd Kasacyjny potwierdził pierwszeństwo wszystkich norm prawa międzynarodowego i ponadnarodowego przed normami prawa krajowego, w tym konstytucją. W przypadku kolizji między rozporządzeniem unijnym i konstytucją pierwszeństwo ma rozporządzenie.

W hierarchii norm kolejne miejsce po konstytucji zajmują:

ustawy szczególne (*lois spéciales*) - ustawy uchwalone kwalifikowaną większością głosów, które określają podział kompetencji i podstawowe przepisy dotyczące funkcjonowania instytucji publicznych;

ustawy, dekrety (*décrets*) i ordonanse (*ordonnances*);

zarządzenia królewskie (*arrêts royaux*) i zarządzenia rządowe (*arrêts de gouvernement*) przyjmowane jako przepisy wykonawcze do ustaw lub dekretów oraz

zarządzenia ministrów (*arrêts ministériels*).

4. W jaki sposób do krajowego porządku prawnego wprowadza się przepisy zawarte w aktach ponadnarodowych?

Rozporządzenia unijne są stosowane bezpośrednio. Belgijskie organy ustawodawcze nie są bezpośrednio zaangażowane w ich stosowanie. Na szczeblu krajowym potrzebny jest jednak ich udział, by zatwierdzać lub ratyfikować umowy międzynarodowe. W niektórych dziedzinach wszystkie belgijskie organy ustawodawcze muszą je zatwierdzić i ratyfikować, co może wymagać długich i pracochłonnych procedur. Krajowe organy ustawodawcze uczestniczą również we stosowaniu unijnych dyrektyw, ponieważ konieczne jest dokonywanie transpozycji dyrektyw w krajowym porządku prawnym.

5. Jakie organy mają kompetencje do przyjmowania przepisów prawnych?

Trzy odrębne władze określone w konstytucji tworzą państwo federalne, którym jest Belgia: władza ustawodawcza, władza wykonawcza i władza sądownicza. Władza ustawodawcza tworzy ustawy, władza wykonawcza je wykonuje, a władza sądownicza rozstrzyga spory wynikające ze stosowania ustaw.

Z federalną inicjatywą ustawodawczą może wystąpić jeden lub więcej członków Izby Reprezentantów (Chambre des représentants), jeden lub więcej członków Senatu lub król (w praktyce jeden z jego ministrów lub sekretarzy stanu). Te trzy podmioty stanowią trzy gałęzie władzy ustawodawczej w Belgii. Ustawy są przyjmowane na podstawie pozarządowych projektów ustaw, składanych przez członka Senatu lub Izby, lub na podstawie rządowych projektów ustaw, przedstawianych przez króla (król powierza właściwym ministrom zadanie przedłożenia projektu ustawy). Rządowe i pozarządowe projekty ustaw mają taką samą rangę.

Przepisy dotyczące stosowania prawa federalnego tworzy władza wykonawcza pod zwierzchnictwem króla. Kompetencje mogą zostać delegowane ministrowi, stąd też wynika podział na zarządzenia królewskie i ministerialne.

Wspólnoty, regiony, prowincje i gminy

Belgia jest **państwem federalnym** składającym się ze wspólnot (*communautes*) i regionów (*régions*). Wspólnoty i regiony tworzą prawo w granicach kompetencji przyznanych im przez konstytucję i niektóre ustawy szczególne.

Do kompetencji wspólnot należą w szczególności kultura i edukacja, a do kompetencji regionów polityka gospodarcza i ochrona środowiska. W celu wykonywania tych kompetencji każda wspólnota i każdy region posiadają parlament. Dlatego też **wspólnoty i regiony mogą przyjmować akty ustawodawcze** zwane **dekretami** (*décrets*) – a ordonansami w regionie stołecznym Brukseli. Ich rządy, obok członków parlamentu, wchodzi w skład władzy ustawodawczej na szczeblu Unii Europejskiej, na szczeblu regionalnym lub na szczeblu wspólnot (w kontekście inicjatywy ustawodawczej). Rządy mają między innymi obowiązek czuwania nad wykonaniem przyjętych dekretów lub ordonansów.

Terytorium belgijskie dzieli się na niższym szczeblu podziału terytorialnego na **prowincje** (*provinces*) i **gminy** (*communes*). Na swoim poziomie rady (*conseils*) prowincji i rady gmin wydają również **rozporządzenia** (*règlements*) oraz **ordonanse** (*ordonnances*) w dziedzinach objętych ich kompetencjami, np. bezpieczeństwo publiczne, wywóz śmieci, kultura oraz edukacja na szczeblu prowincji i gmin. Zarządy prowincji (l. poj. *collège provincial*) oraz zarządy gmin (l. poj. *collège communal*) wykonują te rozporządzenia – a także, w granicach swoich uprawnień, normy nadrzędne, takie jak ustawy, dekrety, ordonanse i zarządzenia.

Na tym szczeblu działają więc dwie spośród trzech władz: władza ustawodawcza wykonywana przez parlamenty wspólnot i regionów, rady prowincji i rady gmin oraz władza wykonawcza wykonywana przez rządy wspólnot i regionów, zarządy prowincji i zarządy gmin. Władza sądownicza nie jest objęta podziałem na tych szczeblach. Organizacja sądów należy do wyłącznej kompetencji federalnej.

6. Jak przebiega proces ustawodawczy?

Zobacz [pytanie 5](#).

Na szczeblu federalnym **rządowe i pozarządowe projekty ustaw**, po ewentualnym rozpatrzeniu przez Radę Stanu, są **uchwalane** przez Izbę Reprezentantów, a w odpowiednich przypadkach przez Senat. Następnie przekazuje się je **królowi**, który je **zatwierdza i ogłasza**, po otrzymaniu **kontrasygnaty ministra**.

7. W jaki sposób przepisy krajowe wchodzą w życie?

Federalne akty ustawodawcze obowiązują od momentu ich przyjęcia i ich ogłoszenia przez króla. Co do zasady wejście w życie następuje dziesięć dni po ich opublikowaniu w belgijskim dzienniku ustaw, chyba że stanowią one inaczej (2).

Przepisy prawne wydawane przez podmioty federalne – dekrety i ordonanse – są przyjmowane i publikowane przez rząd danego podmiotu federalnego. Wchodzą one w życie dziesięć dni po ich ogłoszeniu w belgijskim dzienniku ustaw, chyba że stanowią one inaczej.

8. W jaki sposób usuwa się kolizje między przepisami prawnymi w państwie członkowskim?

W sytuacji gdy prawidłowo przyjęte przepisy prawne są w kolizji z innymi przepisami, istnieją liczne środki umożliwiające usunięcie tej kolizji. Hierarchia norm pozwala na uniknięcie większości z nich, ale jeżeli kolizji nie można usunąć w ten sposób, należy skorzystać z innych środków.

Artykuł 142 konstytucji przyznaje Trybunałowi Konstytucyjnemu wyłączną właściwość w zakresie ponownego badania aktów prawnych w celu weryfikacji przestrzegania przepisów regulujących kompetencje państwa, wspólnot i regionów. Przepisy te są zapisane w konstytucji i ustawie w sprawie reformy instytucjonalnej federalnego państwa belgijskiego.

Trybunał Konstytucyjny jest również uprawniony do orzekania w przypadku domniemanego zagrożenia dla wolności i praw podstawowych zapisanych w tytule II (art. 8–32) konstytucji, jakie niesie ze sobą dany akt prawny. Chodzi w szczególności o zasadę równości (art. 10) i niedyskryminacji (art. 11).

Trybunał Konstytucyjny jest również właściwy do ponownego zbadania aktów prawnych w świetle art. 170 (zasada legalności w dziedzinie prawa finansowego), art. 172 (równość w dziedzinie prawa finansowego) i art. 191 (ochrona obywateli państw obcych) konstytucji.

Zobacz również stronę [służby publicznej federalnego wymiaru sprawiedliwości](#) oraz ustawę szczególną z dnia 6 stycznia 1989 r. o Trybunale Konstytucyjnym w zakładce „Ujednolicone ustawodawstwo”.

Rada Stanu (3), która działa na podstawie art. 160 konstytucji, orzeka w sprawie wszystkich sprzeczności między przepisami wykonawczymi (akty indywidualne i rozporządzenia) oraz przepisami ustawowymi. Ponadto komisji parlamentarnej ds. dialogu (*commission parlementaire de concertation*) powierzono zadanie uregulowania konfliktu interesów.

(1) Zobacz stronę internetową [służby publicznej federalnego wymiaru sprawiedliwości \(https://justitie.belgium.be\)](https://justitie.belgium.be), zakładka „Ujednolicone ustawodawstwo”, konstytucję z 1994 r. oraz ustawę szczególną w sprawie reformy instytucjonalnej z 8 sierpnia 1980 r., jak również [portal federalny](#), zakładka „Belgia”

Wspólnota flamandzka i Rada Flamandzka (również nazywana parlamentem flamandzkim)

Wspólnota francuska i Rada Wspólnoty Francuskiej

Wspólnota niemieckojęzyczna i Rada Wspólnoty Niemieckojęzycznej

Region Flandrii, którego parlament jest równocześnie parlamentem wspólnoty flamandzkiej (Rada Flamandzka)

Region Walonii i parlament waloński

Region stołeczny Brukseli i Rada Regionu Stołecznego Bruksela (której pewne kompetencje są podzielone między komisje wspólnotowe flamandzką i francuską)

Wspólnoty są właściwe w następujących dziedzinach:

1. kultura;

2. edukacja, z wyjątkiem [...];

3. współpraca między wspólnotami i współpraca międzynarodowa, w szczególności kompetencje w dziedzinie zawierania umów w obszarach wymienionych w punkcie 1 i 2.

Rady wspólnot flamandzkiej i francuskiej przyjmują dekrety obowiązujące na ich terytorium w dziedzinach dotyczących zabezpieczenia społecznego (*matières personnalisables*) i współpracy między wspólnotami oraz współpracy międzynarodowej w tych dziedzinach, oraz mają kompetencje w dziedzinie zawierania umów. Podobne kompetencje ma Rada Wspólnoty Niemieckojęzycznej.

Parlamenty regionalne mają kompetencje w szczególności w dziedzinie zagospodarowania przestrzennego, zarządzania pomnikami i obszarami wiejskimi, gospodarki, rolnictwa, itp.

(2) Zobacz stronę internetową [służby publicznej federalnego wymiaru sprawiedliwości](#), zakładka „Ujednolicone ustawodawstwo”, ustawa z 31 maja 1961 r. w sprawie używania języków w dziedzinie ustawodawczej, przygotowania, publikacji i wejścia w życie ustaw i rozporządzeń.

(3) Zobacz stronę internetową [służby publicznej federalnego wymiaru sprawiedliwości](#), zakładka „Ujednolicone ustawodawstwo”, powiązane ustawy z dnia 12 stycznia 1973 r. o Radzie Stanu.

[Organizacja wymiaru sprawiedliwości - informacje ogólne](#) | [Belgia - Informacje ogólne](#)

Ostatnia aktualizacja: 06/08/2019

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwe państwo członkowskie. Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej.

Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. Komisja

Europejska nie przyjmuje żadnej odpowiedzialności w odniesieniu do danych lub informacji, które niniejszy dokument zawiera, lub do których się odnosi.

Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.